
RAPPORT

Helleristningsdokumentasjon i etterkant av Post 78-gravning
(nødgraving) av gravhauger på Bergskeiva i 2010

Berg 129/1, Stjørdal kommune, Nord-Trøndelag

J.NR.

2011/ 7222

SAKSTITTEL

Berg/Berri (Bergskeiva/Tingstaden)

PROSJEKTLEDER

Eva Lindgaard

FYLKE

Nord-Trøndelag

FYLKESNR.

17

KOMMUNE

Stjørdal

KOMMUNENR.

1

GÅRDSNAVN

Berg/Berri

GNR. BNR.

129/1

LOKALITET

Bergskeiva

KULTURMINNETYPE

Helleristninger bronsealder

ANTALL VEDLEGG

UTM

32N

ID-NR. ASKELADDEN

37073-?

DATERING

KARTSKAPNR.

9163-9164

TILVEKSTNR.

RAPPORT VED

Eva Lindgaard

Eva Lindgaard

Mars 2012

Innhold

1. Sammendrag.....	3
2. Bakgrunn for undersøkelsen	3
3. Praktiske opplysninger	3
4. Terrengbeskrivelse og beliggenhet	3
5. Kulturhistoriske forhold knyttet til ristningene.....	6
6. Formidling og besøk av media.....	6
7. Metode og dokumentasjon	6
8. Undersøkelsens forløp, observasjoner og funn	6
9. Dokumentasjon av ristningene.....	9
10. Dateringer.....	18
11. Tildekking.....	18
12. Vedlegg	20

1. Sammendrag

I forbindelse med at det hadde blitt observert at en gravhaug oppe på Bergskleiva ovenfor grustaket på Berg var i ferd med å rase helt ut, besluttet NTNU Vitenskapsmuseet i 2010 å søke midler til en graving for å dokumentere kulturminnene her oppe. Det ble gitt post 78-midler i 2010 (nødgravingsmidler) fra Riksantikvaren i 2010, og i løpet av gravingen fant man en sikker grav med kantkjede, beingjemme og kullkonsentrasjoner, og en mindre tydelig grav med kullkonsentrasjoner (se rapport ved L. Norderval 2010). Under den ene graven ble det oppdaget skårne og hugde fotsålefigurer på bergflaten, og etter hvert ble også flere figurer oppdaget. Prosjektleder Anne Haug hadde ikke tid og ressurser til å starte dokumentasjonen av ristningene i 2010, derfor søkte prosjektleder Eva Lindgaard midler fra Riksantikvarens bevaringsprogram for bergkunst i 2011 for å dokumentere ristningsfeltet. Midler til gravemaskin for å utvide søkeområdet, samt tildekke søkeområdet etter endte undersøkelser ble søkt av Riksantikvarens post 78 midler i 2011 (nødgravingsmidler). Samtlige midler ble innvilget våren 2011 og undersøkelsen ble igangsatt i 10. oktober 2011.

2. Bakgrunn for undersøkelsen

Under de arkeologiske utgravningene i 2010 skjønnte man at det måtte være mange flere figurer enn det som ble oppdaget under utgravningen av gravhaugen(e).

3. Praktiske opplysninger

Undersøkelsen foregikk i tidsrommet 10.10.-14.10 2011, og tildekkingen 27.10.11. Samlet ble det brukt 16-17 dagsverk i felt (Gravemaskinfører er da ikke medregnet). Nina Lundberg deltok på tirsdag og onsdag, Heidrun Stebergløkken og Arve Kjersheim onsdag til og med fredag, mens Lars Forseth deltok under avdekkingen på onsdag. Arne Stamnes målte inn feltene 24.-25. oktober, samtidig som Anne Haugs utgravning av ildstedet foregikk (se rapport ved N. Lundberg 2011). Alt det digitale etterarbeidet er gjennomført ved H. Stebergløkken (redigering) og R. Sauvage (3D-modeller) i 2012 og har tatt rundt et månedsverk. Disse midlene er imidlertid hentet fra Bistand til regionalforvaltningen-midler under bergkunstprogrammet.

Deltagere	
Prosjektleder	Eva Lindgaard (Arkeolog ved Vitenskapsmuseet, NTNU)
Assistent	Nina Lundberg (Arkeolog) Heidrun Stebergløkken (Arkeolog) Lars Forseth (Arkeolog ved Nord-Trøndelag fylkeskommune)
Innmåler	Arne Stamnes (Arkeolog ved Vitenskapsmuseet, NTNU)
Fotograf	Arve Kjersheim (ArkFoto)
Maskinfører gravemaskin	Jon Erik Hallem, Brødrene Halle AS

Gravemaskin ble bestilt fra firmaet *Brødrene Halle AS*.

4. Terrengbeskrivelse og beliggenhet

Lokaliteten er også benevnt Kornhaugen eller Tingstaden/Tingplassen, og ligger på en høyde på et utstikkende nes i sørøstvendt li av Hognesberga, og ca 150 meter nord for E14. Terrenget faller bratt ytterst, mens innenfor høyden er det en slette. Det er spredt løvskog og

noen bartrær i området, samt en del mindre kratt. Man har vidt utsyn mot sør og østover mot Hegra.

Landskapet rundt Bergskeiva har gjennomgått store forandringer på grunn av grusuttak. Bergskeiva gikk tidligere helt bort til Stjørdalselva, og det var først rundt 1900 at veien ble lagt nede ved elva her. Tidligere gikk hovedferdelsveien opp forbi lokaliteten, og det er også beskrevet flere hulveier i området nord og nordvest for lokaliteten (Norderval 2010). Grusveien opp mot Bjørdalen passerer ca 28 meter nord for lokaliteten, og lenger oppe langs denne veien finner man helleristningslokalitetene Ydstines og Berri/Berg I (Askeladden ID266792 og ID123222). Ydstines er den ristningslokaliteten som ble funnet først i Stjørdal, og består av typiske motiv fra bronsealderen og jernalderen som båter, fotsåler, spiraler og andre sirkelfigurer samt klovspor. Lokaliteten ble undersøkt av O. Rygh allerede i 1863. Berri I (Berg I) inneholder også båter og fotsåler fra samme periode, men i tillegg finnes flere innrissede kors og båter som trolig er middelalderske. Denne lokaliteten er utgravd og har gitt to dateringer; en fra overgangen bronse- og jernalder og en fra middelalderen. Ca 175 meter sørvest for lokaliteten på Bergskeiva finner man dessuten Skrivarberget, en bergvegg hvor det er risset inn runer og en latinsk innskrift (Askeladden ID56427).

Hele det avdekkede området sett mot sørøst. Legg merke til bergsprekk der sotlag ble funnet, samt ildsted i fordypning på vestsiden. Foto ved Arve Kjersheim, ArkFoto 2011.

Hele det avdekkede området sett mot øst. Legg merke til bergsprekk der sotlag ble funnet, samt ildsted i fordypning nærmest kamera. Foto ved Arve Kjersheim, ArkFoto 2011.

5. Kulturhistoriske forhold knyttet til ristningene

Stjørdal har den største samlingen av helleristningsfelt i Trøndelagsfylkene. Det er pr. i dag kjent rundt 120 felt og over 4000 figurer langs dalen som ligger langs Stjørdalselva, samt ute på halvøya Skatval som stikker ut i Trondheimsfjorden i vest. I de aller seneste årene har ristninger dukket opp både under arkeologiske bosetningsundersøkelser (Husbyåsen 2009, rapport ved S. S. Rullestad 2010) og utgravninger av gravhauger (Berg 2011).

Det er interessant at det også i Trøndelag etter hvert dukker opp ristninger som er meget nært knyttet opp mot gravminner fra bronse- og jernalder. Undersøkelser av kulturkompleks med gravhauger og ristninger har foregått i flere år allerede i Bohuslän i Sverige og på Bornholm i Danmark. Trolig er funnene på Berg II ikke særegne i så måte, men heller et tegn på at det ved fremgraving har vært ristningene som har vært i fokus, og ikke kulturlag og konstruksjoner på og ved feltene.

De aller fleste feltene i kommunen har figurer fra bronse- og jernalder, mens det også er kjent steinalderfelt på Steinmoåsen på Hell, samt på flere av feltene på Lånke. Leirfall på Hegre med sine rundt 1200 figurer er nok den mest kjente lokaliteten.

6. Formidling og besøk av media

Vi ble intervjuet av lokalavisa Stjørdalens Blad på siste dag av utgravningene. Dette intervjuet stod på trykk 18. oktober 2011 under tittelen: Nye arkeologiske funn på Berg. Innen fullstendig tildekking av feltet ble vi også intervjuet av Adresseavisen den 19. oktober, Artikkelen med tittelen Bergkunst og graver fra bronsealderen stod på trykk i kulturbilaget 25. oktober 2011.

7. Metode og dokumentasjon

Det ble benyttet maskinell flateavdekking, samt krafse og spade på undersøkelsesområdet for å finne utstrekningen av helleristningsfeltet. Til slutt vasket vi hele det avdekte området med vann og børster for å kunne dokumentere ved frottage og kalkering. Selve fremrensingen og vaskingen foregikk frem til og med onsdag 12. oktober. Torsdag 13. oktober startet vi å lage en frottage av det panelet som vender mot sør. Etter 5-6 regnskyll og stadige redningsaksjoner av papiret, valgte vi å avslutte «frottingen», og heller kalkere resten av feltet dagen etter. Kvelden 13. oktober nattlyste vi feltet for å kritte opp figurene, og fredag 14. oktober ble alle figurene tegnet over på plast. Fotograf Arve Kjersheim ved ArkFoto har dokumentert dette arbeidet i de fleste faser.

8. Undersøkelsens forløp, observasjoner og funn

Den maskinelle flateavdekkingen startet i sørvest. Spesielt i dette området ble det observert flere kullflekker, men ikke noen klare strukturer. Avdekkingen mot vest ble avsluttet ca. 4 meter vest for vestligste figur (en spiral) når vi traff på en bergflate med avflassing i dette

området. Den avflasse bergflaten ble rensset nesten helt frem (mellom 0 og 1 cm's tykkelse på jorden som lå igjen på bergflaten i dette området). Vi dokumenterte lagets tykkelse og kullag med foto, og fortsatte nordover på den vestlige siden av feltet. I en fordypning mellom bergknauser på vestsiden gravde vi borti en liten struktur, trolig et ildsted. Vi lot denne strukturen stå igjen til senere undersøkelse (ved Anne Haug 24.-26. oktober 2011, rapport ved N. Lundberg 2011) og fullførte avdekkingen mot nordvest.

Deretter avdekket vi mer av ristningsfeltet i sørøst. Vi avdekket 3-4 meter av bergflaten øst for de østligste figurene i dette området (en båtfigur og noen skålgroper). Siden det var enorme masser som skulle flyttes alle veier, så besluttet vi at vi ikke skulle grave lenger øst, men heller fortsette avdekkingen langs østlig kant mot nord. På østsiden dukket det opp noen små kullflekker som vi først trodde var stolpehull, men som gjennom snitting ble avkreftet. I området med de først oppdagete fotsålefigurene fra 2010 funnet under grav 2 lå flere store beinbiter. Dette var trolig rester av utkastet materiale fra gravningen i 2010. Gravemaskinfører brukte mye tid på å tømme en sentral grop for leire og steiner som ble brukt som «soldedam» i 2010. Til slutt gravde vi ut området nord for fotsålene, som bestod av en liten bergrygg med skålgroper og sirkelfigurer.

Tirsdag 11. oktober kom Anne Haug ut for å befare den nye strukturen (ildstedet). Samme dag ble det under finrensingen oppdaget et sotlag i en sprekk på feltet. Siden slike sprekker på ristningsfelt kan inneholde bein og annet materiale, ble denne sprekken utgravd, og prøver ble tatt ut for datering. Under avdekking onsdag 12. oktober var det flere kraftige regnskyll, på den avflakete bergflaten i sørvest dukket det deretter opp mengder med beinmateriale. Beinmateriale ble plukket opp og oversendt Anne Haug for datering sammen med dateringer for sotlag i sprekk som grenser opp til denne bergflaten.

På torsdag fikk vi endelig startet opp dokumentasjonen av ristningene, i form av frottage på det sørligste feltet. Figurer som ble oppdaget på dette feltet var større båtfigurer, flere sirkel- og spiralfigurer, en fotsåle, en frynsefigur og flere klovspor. Stadige regnskurer denne dagen, gjorde imidlertid at vi ikke kom lenger med «frotteringen», og måtte ta med oss frottagepapiret tilbake til hotellet for å få tørket det. Denne kvelden fikk vi imidlertid nattlyst og krittet hele feltet. Bergkunstmuseets Helle V. Stuedal og Per Steinar dukket også opp denne kvelden. Fredag fikk vi endelig startet opp kalkeringen av feltet. Dagen forløp uten store problemer knyttet til vær og annet, og vi fullførte dokumentasjonsarbeidet knyttet til ristningene i løpet av fredag 14. oktober. Utgravningen av ildstedet som ble utført ved hjelp av Post 27-midler (nødgravingsmidler) ble ledet av Anne Haug, og fant sted 24.-26. oktober. Dette ildstedet er datert førromersk jernalder.

Hele det avdekkede området sett mot sørøst. Ristningsfeltene markert med kalkeringsplast. Foto ved Arve Kjersheim, ArkFoto 2011.

Kalkering av felt A. Foto ved Arve Kjersheim, ArkFoto 2011.

området. Den avflasse bergflaten ble rensset nesten helt frem (mellom 0 og 1 cm's tykkelse på jorden som lå igjen på bergflaten i dette området). Vi dokumenterte lagets tykkelse og kullag med foto, og fortsatte nordover på den vestlige siden av feltet. I en fordypning mellom bergknauser på vestsiden gravde vi borti en liten struktur, trolig et ildsted. Vi lot denne strukturen stå igjen til senere undersøkelse (ved Anne Haug 24.-26. oktober 2011, rapport ved N. Lundberg 2011) og fullførte avdekkingen mot nordvest.

Deretter avdekket vi mer av ristningsfeltet i sørøst. Vi avdekket 3-4 meter av bergflaten øst for de østligste figurene i dette området (en båtfigur og noen skålgroper). Siden det var enorme masser som skulle flyttes alle veier, så besluttet vi at vi ikke skulle grave lenger øst, men heller fortsette avdekkingen langs østlig kant mot nord. På østsiden dukket det opp noen små kullflekker som vi først trodde var stolpehull, men som gjennom snitting ble avkreftet. I området med de først oppdagete fotsålefigurene fra 2010 funnet under grav 2 lå flere store beinbiter. Dette var trolig rester av utkastet materiale fra gravningen i 2010. Gravemaskinfører brukte mye tid på å tømme en sentral grop for leire og steiner som ble brukt som «soldedam» i 2010. Til slutt gravde vi ut området nord for fotsålene, som bestod av en liten bergrygg med skålgroper og sirkelfigurer.

Tirsdag 11. oktober kom Anne Haug ut for å befare den nye strukturen (ildstedet). Samme dag ble det under finrensingen oppdaget et sotlag i en sprekk på feltet. Siden slike sprekker på ristningsfelt kan inneholde bein og annet materiale, ble denne sprekken utgravd, og prøver ble tatt ut for datering. Under avdekking onsdag 12. oktober var det flere kraftige regnskyll, på den avflakete bergflaten i sørvest dukket det deretter opp mengder med beinmateriale. Beinmateriale ble plukket opp og oversendt Anne Haug for datering sammen med dateringer for sotlag i sprekken som grenser opp til denne bergflaten.

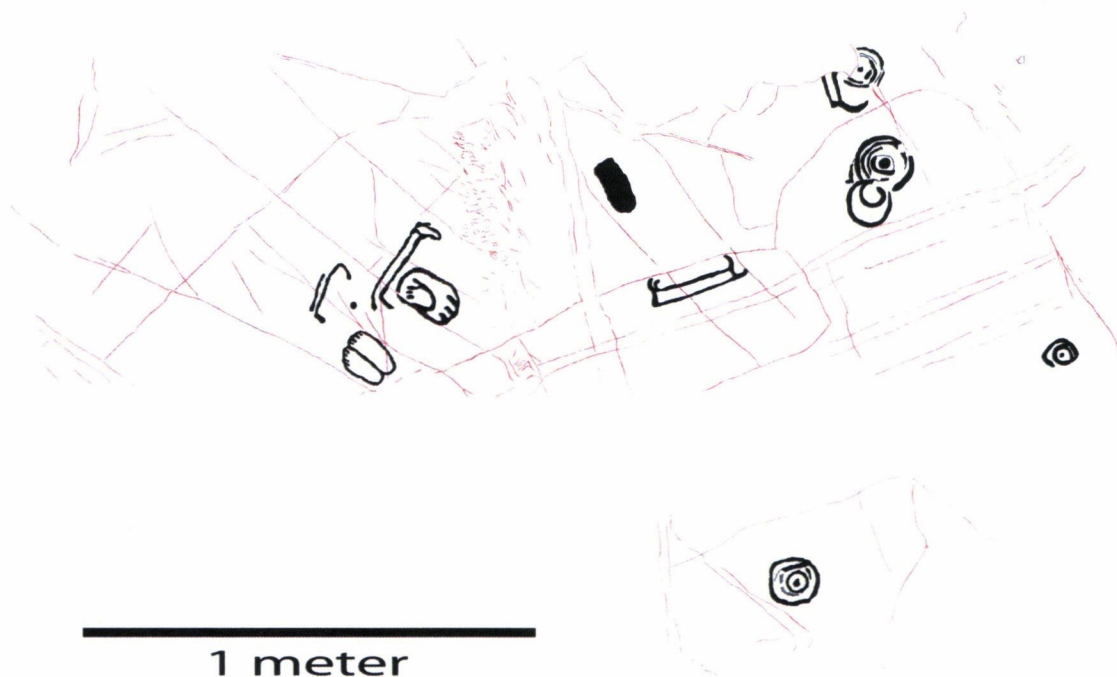
På torsdag fikk vi endelig startet opp dokumentasjonen av ristningene, i form av frottage på det sørligste feltet. Figurer som ble oppdaget på dette feltet var større båtfigurer, flere sirkel- og spiralfigurer, en fotsåle, en frynsefigur og flere klovspor. Stadige regnskurer denne dagen, gjorde imidlertid at vi ikke kom lenger med «frottingen», og måtte ta med oss frottagepapiret tilbake til hotellet for å få tørket det. Denne kvelden fikk vi imidlertid nattlyst og krittet hele feltet. Bergkunstmuseets Helle V. Stuedal og Per Steinar dukket også opp denne kvelden. Fredag fikk vi endelig startet opp kalkeringen av feltet. Dagen forløp uten store problemer knyttet til vær og annet, og vi fullførte dokumentasjonsarbeidet knyttet til ristningene i løpet av fredag 14. oktober. Utgravningen av ildstedet som ble utført ved hjelp av Post 27-midler (nødgravingsmidler) ble ledet av Anne Haug, og fant sted 24.-26. oktober. Dette ildstedet er datert førromersk jernalder.

Panel A kalkert ved E. Lindgaard og H. Stebergløkken, digitalt retegnet ved H. Stebergløkken.

Panel C

Dette panelet grenser opp mot panel A's vestligste del og ligger på begge sider av en sprekk. (Sprekken der det ble funnet kullkonsentrasjoner.) De 14 figurene består av fem spiraler, fire båtfigurer, fire fotsåler og noe som trolig er en håndflate. Båtene også på dette panelet ser ut til å være av bronsealders type. Fotsålene består av tre fotsåler med antydninger til tær (barbeinte) mens en fotsåle figur er helt uthogd. En av spiralfigurene er satt sammen av to spiraler, et motiv som går igjen på felter som Bardal I i Steinkjer.

Panel C kalkert ved E. Lindgaard og H. Stebergløkken, digitalt rentegnet ved H. Stebergløkken.

Panel D

Dette panelet består av 12 skårne og hugde fotsåler, åtte skålgroper, to konsentriske ringer, samt en ufullstendig ringfigur. Fotsålene og skålgropene ligger relativt samlet i et flatt område i vest, mens de to (tre) konsentriske ringfigurene ligger langs en liten bergrygg som strekker seg nordøst-sørvest.

Panel D kalkert ved E. Lindgaard og H. Steberggløkken, digitalt renetegnet ved H. Steberggløkken.

Hele Berg II kalkert ved E. Lindgaard og H. Siebergløyken, digitalt rennesnet ved H. Siebergløyken.

H. Stebergløkken frotterer felt A. Foto ved Arve Kjersheim, ArkFoto 2011.

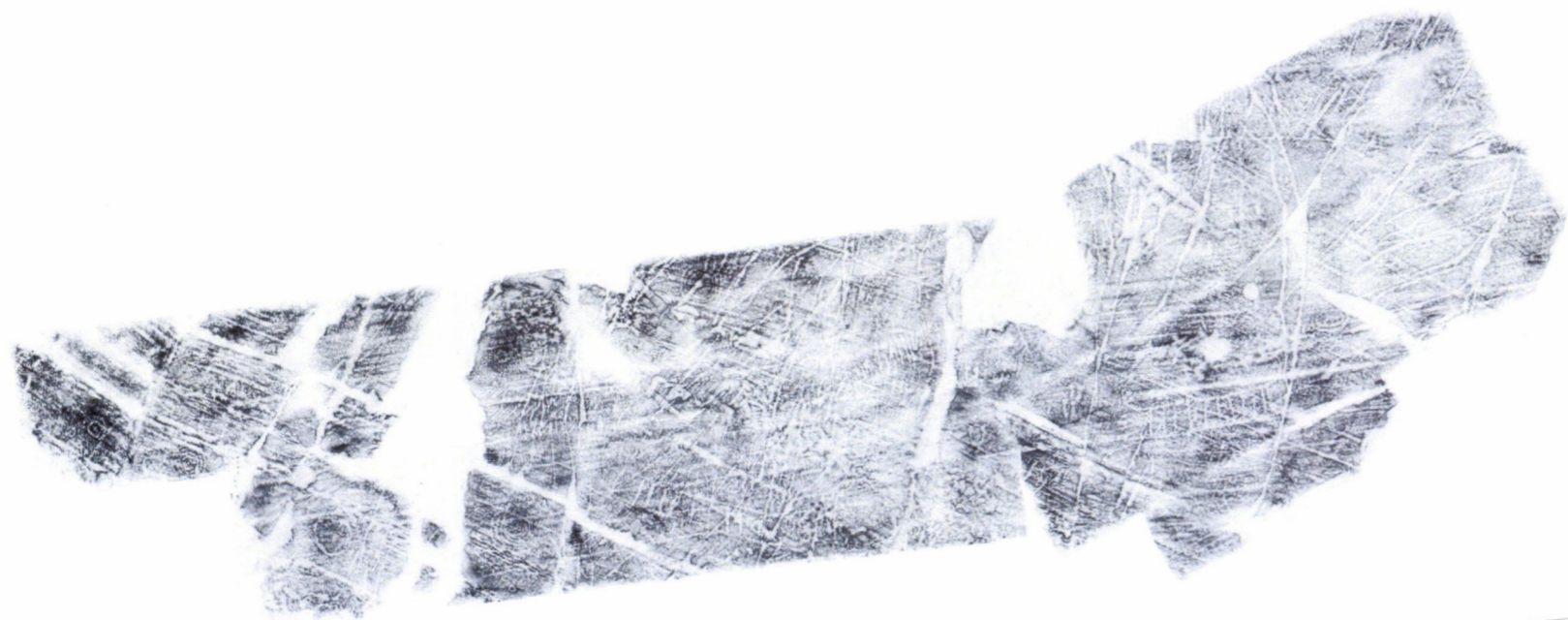
Felt A frottert. Foto ved Arve Kjersheim, ArkFoto 2011.

H. Stebergløkken froterer felt A. Foto ved Arve Kjersheim, ArkFoto 2011.

Felt A frotert. Foto ved Arve Kjersheim, ArkFoto 2011.

Frottage av felt A. Frottage ved E. Lindgaard 2011, digitalisering og redigering ved H. Stebergløkken 2012, digital oppmåling ved A. Stamnes 2011, 3D-illustrasjoner ved R. Sauvage 2012.

*Frottage av felt A med kalkeringer lagt over. Områdemed rød markering er trolig en spiralfigur med en fotsålefigur som ikke ble funnet under kalkeringen.
Frottage og kalkering ved E. Lindgaard 2011, digitalisering og redigering ved H. Stebergløkken 2012.*

10. Dateringer

Figurene på Berg II består av typiske motiv fra bronsealderen, nemlig båter, fotsåler (bare føtter med tær, og føtter med sko), spiraler, klovspor og andre sirkelfigurer. Båttypene på Berg II antyder en bronsealders datering for dette feltet, siden de er av den «typiske bronsealders båttypen» med en kjøllinje som ender like bak båtens akterdel, mens stevnene stiger bratt.

Som nevnt finnes det også ristninger fra steinalderen i Stjørdal. Det som er interessant med Berg II er forekomsten av en figur som tilhører steinalderens figurformer. Frynsefigurer er eller bare kjent fra veldig tidlige steinalderfelt i Midt-Norge, som Holtås I (54 moh) og Bardal III (56 moh). Steinalderens ristninger langs Trondheimsfjorden ligger stort sett på høyder mellom 20 og 55 meter over havet, så man kan datere når bergflater kom opp av vannet og det ble mulig å hugge, skjære, eller risse figurer inn i berget. Denne bergflaten på Berg II ligger på rundt 55 moh og kan ha blitt brukt til å hugge figurer inn i berget allerede i slutten av mesollittikum eller ca. 5000 f Kr. Det er likevel litt vanskelig å konkludere med at dette feltet ble tatt i bruk som ristningslokalitet så tidlig, siden det bare finnes en figur av typisk steinaldertype her. Figuren kan jo også avbilde en gjenstand eller et symbol som var kjent både i bronse og steinalder, og dermed også være en bronsealderfigur.

Grav 2 som delvis dekket et ristningspanel med fotsåler i nordøst, er datert BC 790-570 (Yngre bronsealder) ut fra kull, noe som tilsier at ristningene er eldre. Forskjellen i tid er det imidlertid vanskelig å si noe om, da det kan dreie seg om bare noen timer, og figurene har en spesiell betydning for selve graven, eller flere hundre år.

I hovedsak kan vi derfor si at de fleste figurene på Berg II tilhører bronsealderen.

11. Tildekking

Siden gravhaugene på Berg ble utgravd i 2010, hadde det vært et ønske om å få planert ut massene i området. Siden det etter ytterligere fremgraving av bergflater i 2011 ble enda større mengder jord liggende rundt feltet, diskuterte NTNU Vitenskapsmuseet, Nord-Trøndelag fylkeskommune og Bergkunstmuseet på Stjørdal om massen skulle flyttes eller planeres utover. Vi fant at å flytte jordmassene ville bli dyrt og tidkrevende, og at å planere dem utover i området ville være det beste. Det ble tidlig bestemt at Berg II ikke skulle tilrettelegges, siden Nord-Trøndelag fylkeskommune, Bergkunstmuseet og NTNU Vitenskapsmuseet sliter med å få nok midler til skjøtsel av de allerede tilrettelagte feltene i Stjørdal: Leirfall (3 felt), Ydstines (3 felt) og Hell. Vi kom fram til at det beste ville være å dekke feltene med vekstduk og planere massene tilbake over feltet, og dermed rekonstruere denne haugen/toppen i terrenget tilbake til tilnærmet «opprinnelig» form (dvs formen innen utgravning i 2010), og samtidig få en konserverende virkning gjennom jorddekke som hindrer frostskafer og tråkkeskafer/grafitti. Permanent tildekking med jorddekke er allerede utført på Hegre IV og VI i Stjørdal. Tildekkingen ble gjennomført 27. oktober ved E. Lindgaard og gravemaskinfører Jon Erik Hallem, ved Brødrene Halle AS.

Tildekking av feltet med vekstduk og jord. Utsikt mot øst. Foto ved E. Lindgaard NTNU Vitenskapsmuseet 2011.

Ferdig tildekket felt. Utsikt mot sør. Foto ved E. Lindgaard NTNU Vitenskapsmuseet 2011.

Ferdig tildekket felt. Utsikt mot øst. Foto ved E. Lindgaard NTNU Vitenskapsmuseet 2011.

12. Vedlegg

1. Kart som viser avtorvet område, dokumenterte ristninger, yttergrensen av gravhauger med kjernerøyser gravd i 2010, samt ildsted funnet under avdekking i 2011
2. Kart over ristningsberget med ristninger og høydekoter.
3. Kart med ristninger og med helningsgrad avmerket.
4. Panel A lagt over 3D-modell.
5. Panel C lagt over 3D-modell.
6. Panel D lagt over 3D-modell.
7. Oversikt over kalkeringer lagt over 3D-modell, feltet sett fra sør.
8. Oversikt over kalkeringer lagt over 3D-modell, feltet sett fra øst.
9. Avisoppslag, 2 ark.

Stjørdalens Blad 18.10.2011: Nye arkeologiske funn på Berg.

Adresseavisen, kulturbilaget 25.10.2011: Bergkunst og graver fra bronsealderen.